

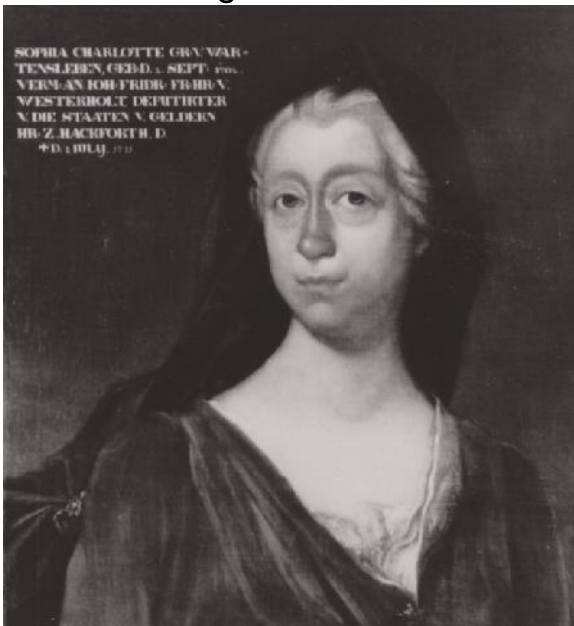
Dit bijzondere verhaal is op deze website geplaatst met toestemming van de auteur Henk van Woudenberg en de vereniging "Oud-Scherpenzeel" en gepubliceerd in het verenigingsblad 2011/4. Website : <http://oudscherpenzeel.nl/>

De Heer van Scherpenzeel is gek geworden!

In 1724 wordt Carel Willem Alexander van Westerholt op kasteel Hackfort bij Vorden geboren. Hij is de oudste zoon van kasteelheer Johan Frederik van Westerholt en Sophia Charlotta gravinne von Wartensleben.

De heerlijkheid Scherpenzeel is al generaties in het bezit van de Van Westerholts. Als oudste zoon zal hij later Heer van Scherpenzeel worden. Als kleine jongen zal hij niet hebben kunnen vermoeden dat het nooit zover zou komen. Pas na een veelbewogen leven komt hij uiteindelijk tot rust in Scherpenzeel. Wie is Carel van Westerholt en wat is er allemaal gebeurd?

Laten we beginnen met de ouders van Carel. In 1721 erft Johan Frederik

van Westerholt de nalatenschap van zijn vader. Daar horen kasteel Hackfort en Huis Scherpenzeel met hun landerijen bij. Het wordt voor hem nu ook tijd om te trouwen. Datzelfde jaar worden de huwelijksvoorwaarden getekend tussen hem en de Duitse Sophia Charlotta gravinne von Wartensleben.

In 1722 trouwen ze en datzelfde jaar wordt hun eerste kind Sophia Elisabeth in Zutphen gedoopt .

Carels moeder Sophia Charlotta, gravin von Wartensleben (1702-1771). Olieverf op doek door Theodorus Onkruid. Beschreven in het artikel: Onkruid vergaat niet, door mr. E.J. Wolleswinkel, in Van Scarpenzele tot Scherpenzeel, Comité voor Scherpenzeelse cahiers, 1996, blz. 151-158.

Daarna wordt Alexandrine Charlotte geboren. In 1724 worden Carel Willem Alexander en twee jaar later Frederik Lodewijk Borchard in Vorden gedoopt. Daarmee had moeder voldoende aan haar echtelijke verplichtingen voldaan, vond zij. Haar man stond als onberekenbaar

bekend en het was dus tijd om te vertrekken. In 1727 werd er gescheiden van tafel en bed en moeder en de vier kinderen vertrekken van Hackfort naar Scherpenzeel. Ze neemt haar bruidsschat van 24.000 gulden mee. De heerlijkheden Bahr en Lathum worden verkocht om de schulden te dekken¹.

Over Carels jeugd is verder niets bekend. Als hij opgroeit ruziën zijn ouders verder over de verdeling van de goederen. Zijn moeder krijgt de inkomsten uit het Huis Scherpenzeel met de daarbij behorende boerderijen. In 1734 krijgt zij Huis Scherpenzeel officieel toegewezen. Twee jaar later wordt de echtscheiding definitief uitgesproken. Pas in 1749 krijgt zij alle rechten en bezittingen van Scherpenzeel vast in handen. Eindelijk is zij geheel los van haar ex-man. De ex overlijdt in 1751, nalatende het Huis Hackfort en veel schulden.

Huis Scherpenzeel zoals het er uitzag toen Carel er in zijn jeugd woonde. Het Huys Scherpeseel, dt. 22 Sept. 1749. Gewassen pentekening van Jan de Beyer. Universiteitsbibliotheek Leiden.

Carel ziet het niet zitten om als oudste zoon dit familiebezit over te nemen en te beheren. Hij wil Scherpenzeel houden en gunt kasteel Hackfort en alle bezittingen die er bij horen aan zijn jongere broer Frederik Lodewijk Borchard. Natuurlijk laat hij hem daar fiks voor betalen. Nou ja, niet direct betalen, zijn broer neemt de schuld van 36.000 gulden over die op Hackfort rust. Carel stelt zijn zwager Jacob Adolf van Heeckeren aan om de nalatenschap van zijn vader verder te

regelen. Zijn zwager gaat ook het bezit van Carel beheren. Carel zelf heeft andere dingen aan zijn hoofd.

Carel wil een militaire carrière. Hij wordt sous-luitenant in dienst van de compagnie van luitenant-kolonel Van Limburg Stirum. Een sous-luitenant

is een onderluitenant en de laagste rang van officier. De compagnie is een onderdeel van Oranje Gelderland en is gelegerd in Doornik, dat in Zuid België ligt, tegen de Franse grens. De Republiek wil de Fransen daar op afstand houden en Doornik behoort tot de zogenaamde barrièresteden. Begin mei 1752 komt er een brief uit Doornik op kasteel Hackfort aan². Een brief die de toekomst van Carel zal bepalen.

Carels zwager en zijn curator: Jacob Adolph van Heeckeren (1724-1792).

Iconografisch Bureau, 's-Gravenhage

De brief is geschreven door luitenant-kolonel Van Limburg Stirum zelf en gericht aan Carels broer Frederik Lodewijk Borchard. In die brief schrijft Van Limburg Stirum dat Carel zich ernstig heeft misdragen. Hij heeft mensen en schildwachten aangevallen en is gearresteerd. Het dringende advies is om hem uit dienst te ontslaan en om hem op te sluiten.

Een brief met ongeveer dezelfde inhoud schrijft Van Limburg Stirum aan W.H. de Roode van Heeckeren, commandant in Doesburg, met de vraag of hij wil helpen. Deze schrijft op zijn beurt een verontrustende brief aan Carels moeder. In de brief staat "Dat Uw Hoogwelgeb. zoon sedert enige tijd stapelgek, dol en quataerdig is. Dat verder genootzaekt zijn geweest hem vast te zetten op de hoofdwagt, om ten eerste (zo spoedig mogelijk) na de citadelle getransporteert te worden en datter niet anders opzit, dat vrienden hem in 't dolhuys setten en dat ik so goet wilt sijn aen haer konklike Hoogheyt pensioen te vragen". In een brief aan zijn moeder schrijft Carel dat het allemaal wel mee valt. Hij was gaan stappen met vrienden en het was enigszins uit de hand gelopen. Om zijn goede wil te tonen vraagt hij aan zijn moeder of zij uit wil kijken naar een goede vrouw voor hem.

Toch slaat het slechte nieuws in als een bom. Wat moet er gebeuren? Carel voorgoed opsluiten? Dat is nogal wat. Allereerst is het zaak om hem uit de gevangenis te halen. Een adellijk persoon in de gevangenis, dat kan natuurlijk niet. Na overleg met Van Limburg Stirum wordt hij door

een knecht naar huis gebracht. Naar huis betekent naar Huis Scherpenzeel, naar zijn moeder. Ondertussen wordt aan zijn ontslag uit het leger gewerkt. Er moet een pensioen geregeld worden. Daar moet de prinses-weduwe Anna haar toestemming voor geven. Anna is regentes zolang haar zoon, de latere stadhouder Willem V, nog minderjarig is. In 1753 komt er een pensioen van 300 gulden per jaar vrij en Carel wordt uit het leger ontslagen³.

De bijna 30-jarige Carel is op Huis Scherpenzeel ook niet te houden. Er wordt voor hem een kosthuis gezocht en gevonden. In Oirschot, bij de chirurgijn Wijniker, is plaats. Voor 650 gulden per jaar geven zij hem kost en inwoning. Carel heeft de wijn niet afgezworen. Integendeel, deze wordt daarom apart in rekening gebracht.

Achter zijn rug om beraadslaagt de familie wat er met hem moet gebeuren. Zij vrezen dat hij, na de dood van zijn moeder, de erfenis erdoor zal jagen. Zijn zus Alexandra stelt voor aan broer Frederik dat zij hem wil overhalen om afstand van zijn bezit te doen. Frederik denkt dat dat alleen maar lukt met veel wijn en geld. Hij ziet er meer in om zijn broer onnozel te laten verklaren en onder curatele te stellen.

Ondertussen gaat het in Oirschot ook weer mis. Carel woont bij juffrouw Wijniker en haar moeder in huis. Daar bedreigt hij de oude moeder 's nachts een keer. Met een half uitgetrokken degen staat hij bij haar bed en dreigt hij haar te zullen doden.

Niet lang daarna, als de volgende dag het Heilig Avondmaal in de kerk gehouden zal worden, loopt Carel het huis uit. Van half elf 's avonds tot twee uur 's nachts loopt hij met getrokken degen door Oirschot te razen en te vloeken. Hij valt zelfs de nachtwaker aan. Uit voorzorg houden twee dorpelingen de wacht in huize Wijniker om mevrouw Wijniker en haar moeder te beschermen⁴. Waarschijnlijk wordt het Heilig Avondmaal hier vermeldt omdat de dag ervoor juist een dag van inkeer is. Het tegengestelde van wat Carel doet op deze dag. Twee mannen moeten voortaan op hem passen.

Er wordt een nieuw plan bedacht: Carel moet weg. Met toestemming van de prinses-weduwe Anna mag Carel een reis van een jaar naar de Middellandse Zee maken. Geen luxe cruise, nee een bevriende kapitein neemt hem mee op een marineschip, op kaperjacht.

De bevriende kapitein is Willem Theodorus Huijghens. Hij is kapitein op het oorlogsschip Maerssen met 200 mannen en 44 kanonnen. Het mooie van deze reis is dat het schaapsjournaal is bewaard gebleven⁵. Daardoor

krijgen we een beeld van deze reis die van 9 april 1754 tot 25 februari 1755 duurt. Laten we eens meevaren.

Vanuit Amsterdam gaat men via Durkendam, Medemblik, Urk en het Nieuwe Diep naar de Noordzee. Via het Kanaal en Portsmouth vaart men naar de Spaans kust en na vijf maanden wordt Gibraltar bereikt. Men had blijkbaar geen haast. Op de Middellandse Zee aangeland kan de missie beginnen. In Larache, bij Tanger in Noord-Marokko heeft men beet. Er wordt een Moors kaapschip overmeesterd met 250 mannen en 21 kanonnen. De kapitein met de naam Hasiel Hasië Emenei wordt gevangen genomen. Wie denkt dat deze man en zijn bemanning allemaal in de gevangenis terecht komen of worden vermoord heeft het mis. De kopstukken worden voor losgeld weer vrijgelaten. Ja ook hier wint de Nederlandse handelsgeest het. De rest van de bemanning komt er minder gelukkig van af.

De reis wordt voortgezet via Algiers en Tunis. Daar wordt proviand voor twee schepen ingeladen: 10 ossen, 20 schapen, 300 kippen, 260 kolen, 1490 eieren, 83 bosjes peterselie, 1900 broodjes, 90 pompoenen, 160 watermeloenen, 8 korven granaatappelen, 20 zakken houtskool en natuurlijk vers water. Na meer omzwervingen komt men eind december weer terug in Gibraltar. Tijd om weer naar Nederland te gaan. Aan de Spaanse westkust wordt afgemeerd in Cádiz. En daar duikt de naam van onze Carel ineens op in het scheepsjournaal. Op 7 januari 1755 staat er: 'Den adelborst Westerholt wierd in de boejen geset in de constapelskamer (constapel is scheepsartillerist)'. Vier dagen verblijft hij daar. Uit latere verklaringen blijkt dat hij weer dronken is geweest tijdens het passagieren. Ondertussen vaart men door naar Nederland en een maand later gaat de Maerssen op 12 februari 1755 voor anker bij Texel. De bemanning gaat van boord.

Twee dagen later wil ook onze Carel van boord. Maar dat wordt hem niet toegestaan, in ieder geval niet zonder begeleiding. Daarom stuurt hij een brief naar zijn zuster Alexandra om een bediende te sturen om hem op te halen. Hij beseft nu ook dat hij in moeilijkheden zit. Om zijn familie tegemoet te komen schrijft hij een brief dat hij zal accepteren dat hij onder curatele zal komen met zijn zwager als bewindvoerder. Ondertussen wacht hij op de bediende. Als er na tien dagen nog niemand verschijnt, stuurt hij nog maar eens een brief. Hij is bereid om over land te reizen. Hij zal wel moeten, want het vriest dat het kraakt. Aan boord is het heel koud. Hij klaagt in zijn brief: "Nog leijen hier braef koude. Mijn enige toevlugt is van nae kooij te gaen en mij daer te verwarmen de voeten, anders is het nog doenlijk te leijen (anders is het

niet uit te houden)”. Hoe lang hij uiteindelijk heeft gewacht is niet bekend. Hij wordt later in Nijmegen ondergebracht.

Na dit mislukte avontuur op zee zijn de mogelijkheden uitgeput. Er moet een definitieve oplossing worden gevonden. Zijn moeder verzoekt aan het Hof in Nijmegen om Carel wegens zijn wandaden op te sluiten. Zij schrijft: “Soo dwingt haar de moederlijke liefde en de verpligting tot besorging van haaren gemelten soon, hoewel tot haare uitterste smerten om na alles ten eijnde om hem op een beter weg te brengen, vergeefs te hebben getenteert (bedoeld), om middelen van meerder nadruk tot voorkominge van voorschreven inconvenienten (ongemak) te denken”. Dit verzoek wordt ondersteund door brieven van mevrouw Wijniker en de schout uit Oirschot en een rapport van de scheepskrijgsraad van het oorlogsschip Maerssen. Het Hof heeft niet veel tijd nodig. Op 4 maart 1755 wordt beslist dat Carel gevangen zal worden gezet en dat zijn zwager, Jacob Adolf van Heeckeren, zijn curator zal worden. Deze zwager was zelf lid van het Hof en als zodanig rechter over Carel. Over belangenverstrengeling gesproken!

Denk nu niet dat Carel de rest van zijn leven wegwijnde in een donkere kerker. Nee voor adellijke personen wordt er in de stad Utrecht een speciaal logement gevonden met de in dit verband vreemde naam ‘Huys van gemack’. Het ligt aan de Lange Nieuwstraat en wordt geleid door kastelein Frederik de Koninck. Daar wordt hij twaalf jaar verzorgd. Als er in 1767 een nieuwe kastelein komt verhuist Carel naar een verbeterhuis genaamd ‘De Vurige Colom’, ook gelegen aan de Lange Nieuwstraat. Hendrik Kroon is daar kastelein of zoals hij zich officieel noemt: besloten commensaalhouder. Voor een kostgeld van 300 gulden en 250 gulden vertering wordt hij daar verzorgd. Uit de rekeningen blijkt dat hij jaarlijks recht heeft op een haas en dat Carel dol is op Deventer koek. Na drie jaar wil Hendrik Kroon van Carel af. Volgens de wet van Utrecht mag hij hem niet langer vasthouden. Het Hof van Gelderland ziet geen reden om hem vrij te laten en Carel blijft waar hij is.

In 1771 overlijdt Carels moeder Sophia Charlotta gravinne von Wartensleben. Zij woonde op Huis Scherpenzeel en regeerde het dorp met ijzeren hand. De laatste maanden woonde zij in Arnhem en werd na haar overlijden vandaar overgebracht naar Scherpenzeel en in de Grote Kerk begraven. Onze oud-voorzitter Klesser schreef een mooie levensbeschrijving over haar⁶. Direct na haar overlijden wordt het besluit van het Hof van Gelderland uit 1755 om Carel onder curatele te stellen in de gerechtsboeken over geschreven. Men is bang dat Carel zijn rechten op gaat eisen en als erfopvolger Heer van Scherpenzeel wil worden.

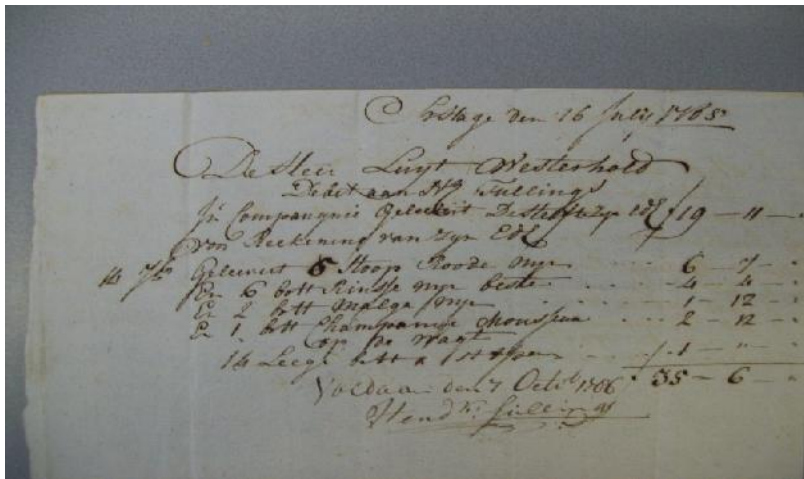
En inderdaad onderneemt Carel actie om vrij te komen. Hij schrijft een aandoenlijke brief aan zijn voormalige commandant kolonel A. de Rode van Heeckeren⁷. Hij brengt daarin twee goede argumenten naar voren. Blijkbaar was hij helemaal niet zo gek als hij niet dronk. Hij stelt dat hij zomaar gevangen was gezet en nooit persoonlijk was gehoord. Bovendien was hij als militair veroordeeld door een burgerrechtbank. En wel een rechtbank waar zijn zwager één van de rechters was en partij. Steekhoudende argumenten en hij hoopt dan ook voor de winter uit zijn gevangenschap te worden ontslagen. De kolonel voorziet moeilijkheden en neemt contact op met Van Heeckeren, de zwager en curator van Carel en de bewuste rechter waarvan Carel spreekt. Van Heeckeren, ook niet achterlijk, neemt slinkse maatregelen. 'Uit medelijden' verhoogt hij het kostgeld zodat Carel net zoveel wijn kan bestellen als hij wil. En wat hij verwacht gebeurt: op een avond drinkt Carel drie flessen wijn en wordt weer ouderwets agressief. Reden genoeg om hem gevangen te houden. Carel zal nooit meer vrij komen.

Er zijn een aantal brieven van Carel bewaard gebleven. Deels in het Frans en deels in het Nederlands geschreven. In een troostend briefje naar aanleiding van het overlijden van zijn broer Frederik schrijft hij aan zijn schoonzuster: "Mevrouw en seer geëerde suster. 't Treffend verlies dat suster overkomen is, is voor mij een oorzaak van droefenis geweest; dewijl den Heere Jesus Christus onsen gezegenden, nog leeft in den hemel, zal hij zijn volk niet verlaten nog begeven, niet twijfelend dat de liefde Gods in Jesus Christus het deel van U.H. Welgeboren kinderen zal zijn, bestiert sijnde door God den heiligen geest." Niet bepaald woorden van iemand die geestesziek is.

In 1775 klagen de bewoners van De Vurige Colom dat zij slecht worden verzorgd. Onmiddellijk neemt kastelein Kroon maatregelen. Hij laat een voormalige knecht en meid voor de notaris verklaren dat de behandeling goed is. Van Carel wordt nog een aparte notariële akte gemaakt waarin hij verklaart 'dat hy ten huize van de requirant (Hendrik Kroon) logeert en geen reden tot klagen heeft over zyn behandeling'⁸.

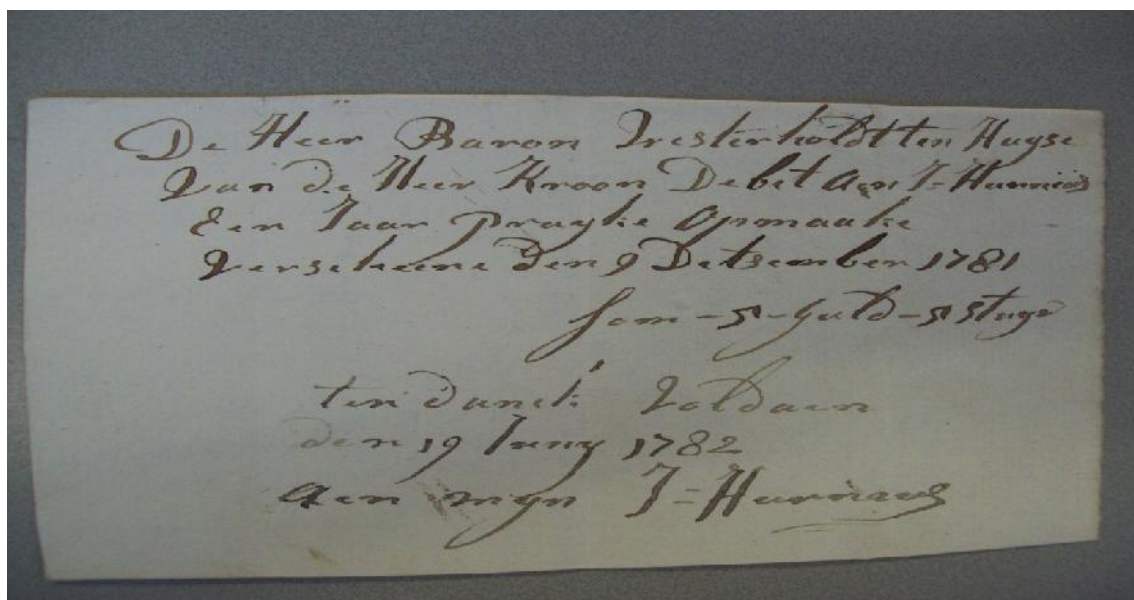
Hoe is het leven in het verbeterhuis? Daar krijgen we een indruk van omdat veel rekeningen bewaard zijn gebleven. Dagelijks wordt zijn eten gekookt door een echte kok en in De Vurige Colom bezorgd. Een vroege vorm van tafeltje-dek-je. Ook het avondeten wordt kant en klaar gebracht. Elke dag komen daar verse melk, koffie, bier en een kaars bij.

Drankrekening 16 juli 1765. Geleverd o.a. 6stooop (1 stooop = kruik van 2,5 l, red.) rode wijn; 6 flessenrinse (= lichtelijk zuur, red.)wijn; 2 flessen Malaga wijn; 1 fles champagne, 14 lege flessen. Huis Enghuizen, Archief Westersholt 254 nr. 2.

En natuurlijk wijn. Van zijn zwager mocht hij dat onbeperkt bestellen. En dat deed hij. Het kostgeld stijgt van 550 gulden in 1764 naar maar liefst 1000 gulden in 1775. Hij besteedt vrij veel geld aan kleding en pruiken. Regelmatig koopt hij loten in de Generaliteits Loterij. Rekeningen ondertekent hij met 'Westerholt Vaandrig'. Hij voelde zich dus nog steeds militair. Opvallend is dat hij ook een degen draagt, een teken van waardigheid. In 1777 verkoopt hij zelfs een rijpaard. Mocht hij dan rijtochtjes buiten het verbeterhuis maken?

Rekening pruikenmaker J. Hurnich, 9 december 1781. Eén jaar pruiken opmaken voor 5 guldenen 5 stuivers.

De jaren rijgen zich aaneen en Carel wordt ouder en ouder. Hij is de vijftig gepasseerd als hij steeds vaker behandeld moet worden door dokter Schultz, chirurgijn Paulus van Lanckom en apotheker J.A. Odé moet steeds meer medicijnen leveren. Omdat de rekeningen bewaard zijn gebleven kunnen we nagaan wat er aan de hand is. Tenminste, als de oude medische termen nog bekend zijn in deze tijd. Daarom is onze Scherpenzeelse apotheker Marieke Vinken en dokter Johan Slappendel gevraagd om de rekeningen eens te bekijken en eventueel conclusies over de kwalen van Carel van Westerholt te trekken. En ondanks dat veel niet meer te achterhalen is, is dat toch heel redelijk gelukt. Wat is er aan de hand?

Marieke Vinken kon de volgende medicijnen traceren: Druppels tegen hoofdpijn; verschillende soorten laxans (dus tegen obstipatie); steeds dezelfde drank, maar de indicatie is onduidelijk; medicatie op alcoholische basis, in dit geval voor hoofdpijn; meerdere zalven, de samenstelling is onduidelijk; een middel met argente, ofwel zilver. Dit werkt antibacterieel, dus zou in relatie met de zwerende wonden gebracht kunnen worden.

Carel van Westerholt		Van Diensten van den	
West. Balen 1709		Gebooren Heer, Baron	
Van Westerkind		de de Doer	
J. A. Odé Apotheker			
Jan 5	Mittels openend Cephalica	—	12
Feb 21	Mittels Laxans ad 3 in Capitulo	3	4
22	Mittels Laxans ad 3 in Capitulo	—	4
23	Mittels Laxans ad 3 in Capitulo	—	30
	Comp. Cornallien ad 3 in Capitulo	—	50
20	Mixtura aperient ad 3 in Capitulo	3	4
Maj 18	Callidico Ovis ad 3 in Capitulo	—	35
16	Mittels Laxans ad 3 in Capitulo	—	9
22	Mittels Callidico Ovis	—	35
26	Mixtura aperient ad 3 in Capitulo	—	2
29	Mittels Callidico Ovis	—	15
	Mixtura aperient	—	16
30	Mittels Laxans ad 3 in Capitulo	—	15
Junij 3	Mittels Callidico Ovis	—	4
3	Mittels Laxans ad 3 in Capitulo	3	4

Rekening van apotheker J.A. Odé, 1778. Huis Enghuizen, Archief Westerholt 254 nr. 2.

De chirurgijn heeft meermalen een ader geopend. Hij schrijft verder dat de baron erysipelas, ofwel wondroos, had aan beide benen. Dit is later overgegaan in grangeen en hij had grote zweren. Hij krijgt hiervoor verband en zalven.

Wondroos is een bacteriële huidontsteking. Er ontstaat een pijnlijke, rode plek die snel groter wordt. Zo kan bijvoorbeeld het hele been rood, warm, dik en pijnlijk worden. Er kunnen ook blaren of pusblaasjes opkomen. Het gaat vaak gepaard met hoge koorts, koude rillingen, algemene malaise, hoofdpijn en braken. Gangreen is een infectie waarbij weefsel aangetast wordt en afsterft. Gangreen kan de reden voor het overlijden van de Baron zijn, dit is echter niet uit de tekst te halen. Johan Slappendel voegt hier aan toe: Het is niet aannemelijk dat Carel deze ernstige kwaal heeft overleefd zonder amputatie of antibiotica.

Vanaf 1778 worden Carels beide benen al dagelijks verbonden. Eerst tegen wondroos en later tegen gangreen. Jarenlang sleept de ziekte zich voort. Wat de doodsoorzaak ook is, Carel heeft jarenlang veel pijn geleden. Op 6 september 1783 overlijdt hij in De Vurige Colom en komt er een eind aan zijn lijden. Carel wordt 59 jaar oud.

Officieel draagt hij de titel Heer van Scherpenzeel en zal daarom worden bijgezet in het familiegraf onder de preekstoel in de Grote Kerk van Scherpenzeel. Zodra zijn overlijden bekend wordt, gaat de klok in Scherpenzeel luiden. Acht luiders zullen negen dagen lang drie uur per dag luiden.

Er wordt een zware eiken doodkist gemaakt, van buiten zwart geverfd, met een los kussen en bekleedsel. Aan de kist worden negen ijzeren ringen met lussen bevestigd en hij wordt afgewerkt met negen schroeven met gedraaide koppen. Kosten: 55 gulden.

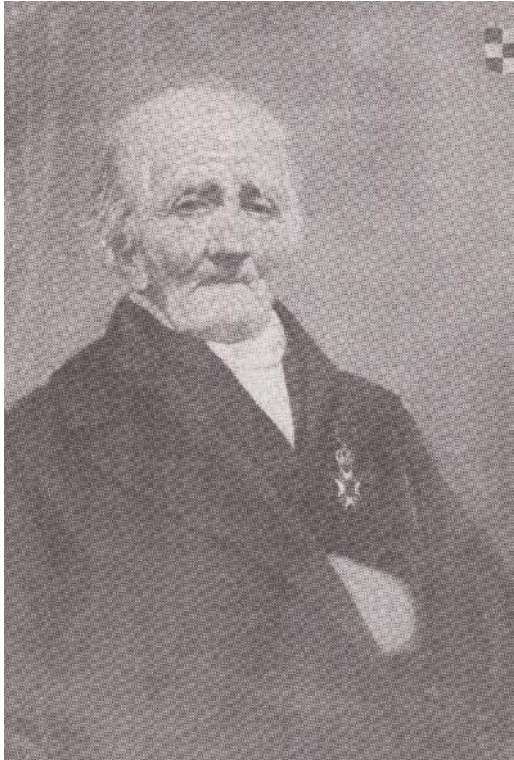

Ingang grafkelder in de Grote Kerk van Scherpenzeel voor 1939. Foto genomen ca. 1915. Bibliotheek Rijksdienst voor Monumentenzorg, Zeist.

Op 10 september wordt Carel naar Scherpenzeel overgebracht. Het uitvoeren van een lijk uit de stad kost 51 gulden en het vervoer zelf 56 gulden. Op dezelfde dag wordt de grafkelder geopend door metselaar Hendrik Druif. Op 11 september vindt de begrafenis plaats. Voor de stoet uit loopt een 'aanspreker'. Dan volgt de kist, gedragen door acht dragers. Het is niet bekend of men ook nog een ommegang door het dorp heeft gemaakt of dat met rechtstreeks van Huis Scherpenzeel naar de kerk is gelopen.

Dezelfde dag wordt het graf weer gesloten en "boven glad gelegd" met 100 "graeve moppen"⁹. Sindsdien is de grafkelder waarschijnlijk nooit meer geopend en moeten de stoffelijke resten van Carel, zijn moeder en anderen zich nog steeds onder de preekstoel bevinden.

Omdat Carel geen directe nakomelingen heeft kijken de erfgenamen met argusogen uit naar de verdeling. Voorop de zwager en curator van Carel, Jacob Adolph van Heeckeren van Enghuizen. Hij heeft al die jaren de

financiën geregeld en hoopt een flink graantje mee te pikken. Hoe is het met de financiën? Nou, het kapitaal is flink toegenomen. Omdat Carel onder curatele stond konden er geen goederen worden aangekocht. Het geld is uitgeleend aan allerlei adellijke families.

Jacob Adolf ziet zijn kans schoon en laat de heerlijkheid Scherpenzeel met de goederen overschrijven op zijn zoon Evert Frederik¹⁰. Maar Evert Frederik is niet de eerste erfopvolger van Carel.

Borchard Frederik Willem baron van Westerholt tot Hackfort (1776-1852). De laatste Westerholt die eigenaar is van de heerlijkheid Scherpenzeel. Iconografisch – Bureau, s'Gravenhage.

Dat is Borchard Frederik Willem van Westerholt, de oudste zoon van zijn broer. Deze Borchard is op dat moment nog minderjarig. Zijn voogd start direct een procedure om Evert Frederik als eigenaar af te zetten.

Pas in 1787 slaagt hij daar in. Borchard is meerderjarig geworden en wordt op grond van een uitspraak van het Hof van Gelderland de nieuwe eigenaar van de heerlijkheid Scherpenzeel ¹¹. Nu dit duidelijk is kan de erfenis verder worden afgehandeld.

De nalatenschap van Carel bedraagt f 78.748,=. Daar gaan nog enkele legaten vanaf. In 1787 krijgt elk van de vijftien neven en nichten f 5080,=. Borchard moet als erfgenaam zijn neven en nichten uitkopen. Hij heeft geen enkele band met Scherpenzeel en verkoopt de heerlijkheid in 1793 aan mr. Johannes Sebastiaan van Naamen, heer van Eemnes-Binnen en Eemnes-Buiten. Het is de enige keer in de geschiedenis dat de heerlijkheid verkocht is. Daarmee komt een eind aan de rol van de Van Westerholts in de Scherpenzeelse geschiedenis. Alleen het familiegraf onder de preekstoel bewaart de herinnering aan dit geslacht.

---

¹ Het Gelders Archief; Huis Enghuizen, Archief Westerholt 249-2, nr. 3; 28-06-1728. Officiële uitspraak van Hof van Gelderland na een eerdere uitspraak van 25-07-1725.

² Huis Enghuizen, Archief Westerholt 250; stukken betreffende Carel Willem Alexander van Westerholt en zijn onder curatele stelling, 1751-1789.

³ Idem, nr. 9; 01-05-1753.

⁴ Idem, nr. 15, daarvan nr. 4.

⁵ Algemeen Rijksarchief Den Haag; 1.01.47.17, Admiraliteitscollege 27, inv. nr. 2.

⁶ Dr. J.C. Klesser; Het Dorp Scherpenzeel in 1749, blz. 45-51. De Vrouwe van Scherpenzeel Sophia Charlotta, Gravin von Wartensleben. Eigen uitgave, Scherpenzeel 1991.

⁷ Huis Enghuizen, Archief Westerholt 250 nr. 20; 06-07-1772.

⁸ Notarieel Utrecht UT207a014 nr. 71; 03-07-1775 en nr. 82; 29-08-1775.

⁹ H.M. van Woudenberg; De geschiedenis van de Grote Kerk in Scherpenzeel, blz. 184.

¹⁰ Leenboek Huis Scherpenzeel 145, fol. 151; 13-09-1783.

¹¹ Huis Enghuizen, Archief Westerholt 250 nr. 25; 08-05-1787. De processtukken zitten in: Leenboek Huis Scherpenzeel 146, fol. 6-16vo, waaronder de uitspraak van het Hof van Gelderland.